

HOEFBLAD

47^e jaargang nr.2

maart april mei 2011

Foto C. Grootzwagers

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

BESTUURSPRAATJE

Als voorzitter mag ik altijd het eerste woord hebben in ons mooie Hoefblad, dat is een bijzonder voorrecht. Toch valt dit niet altijd mee. Soms moet je dingen aanvaarden, die je liever niet hebt. Zo zagen we met lede ogen aan dat onze jeugdafdeling al jaren zonder voorzitter draaide en dat het ledenaantal afnam, iets dat onvermijdelijke gevolgen heeft. Vooral voor de mensen die zich jaren op een geweldige manier ingezet hebben voor het behoud van dit clubje is het bijzonder zuur. Maar helaas is na meer dan 25 jaar toch een einde gekomen aan onze Jeugtnatuurverkenners. Een ieder die zich in het verleden voor deze groep heeft ingezet, toch nog bedankt daarvoor. Het valt niet mee om vrijwilligers te krijgen, die zich willen inzetten voor anderen, maar toch proberen we jullie telkenmale aan te sporen iets te doen voor onze vereniging. Zo zijn we op dit moment op zoek naar een nieuw redactielid. Lammie Bek gaat in de loop van het jaar verhuizen en moet helaas haar taak als redactielid neer leggen, dus hebt u vrije tijd over, meld u dan aan, zodat u mee kan werken aan ons blad, het mooiste clubblad, zoals onze oud-voorzitter Bertus altijd zei.

Dit Hoefblad gaat vanaf nu 4 keer per jaar verschijnen, zoals gemeld in de algemene ledenvergadering, dit om kosten te drukken. Kosten die alleen maar omhoog gaan, zonder dat er aan de andere kant extra inkomsten bijkomen, erger nog op onze toch al lage gemeentesubsidie wordt ook nog eens beknibbeld. Maar ook dit zullen we als Ken en Geniet wel overleven, al is een contributieverhoging onvermijdelijk. Zo hebben we als bestuur gemeend deze met ingang van volgend jaar te gaan verhogen met € 2.00. Dit geldt voor alle leden, hopelijk is dit voor u overkomelijk. Ook is tijdens de vergadering de nieuwe werkwijze van opgeven voor de tochten besproken, we worden iets strenger. Uw opgave behoort voortaan op dinsdag voor 20.00 uur binnen te zijn, zodat op woensdag de auto-indeling plaats kan vinden. Het Hoefblad staat dit keer vol met de Loonse en Drunense duinen en haar bewoners .

Helaas zijn er in de afgelopen periode 2 van onze leden gestorven, iets waar we als bestuur ook bij stil staan. Als voorzitter kan ik niet altijd bij een afscheid zijn, maar dan zijn we

toch door andere bestuursleden vertegenwoordigd. Op 13 januari is de heer Sjaak van der Veeke overleden, dit na een kortstondige ziekte. Sjaak was altijd van de partij bij onze fietstochten en in het verleden ook bij onze wandelingen; vaak zag je hem ook in zijn eentje rondtoeren. Sjaak is 86 jaar oud geworden. Langs deze weg willen we Corrie en hun kinderen veel sterkte wensen bij dit grote verlies.

Op 19 januari overleed Riet Vermeulen-Verwaters op 78 jarige leeftijd, ongeveer een jaar na haar echtgenoot Faai. Samen waren ze trouwe bezoekers van onze dia- en filmavonden, afijn waar je ze ook tegen kwam altijd waren ze bij elkaar. Ook haar familie en goede kennissen willen we heel veel sterkte wensen bij het verwerken van dit intense verdriet.

Christ Grootzwagers

ROOMSE KERVEL

O, Kruizemunt, zo hoog verheven

Ik bid u om Genadekruid

Wil mij de Waterpest vergeven

Hoor, hoe mijn Spiegelklokje luidt.

Ja, wil mijn Rozenkransje horen

Bij Monnikskap en kloostermuur

Opdat mijn ziel niet gaat verloren

Als Brandnetel in het 't helse vuur.

Tot Pekbloem wil ik mij niet maken

Geen Bokkenorchis grijpt me beet

Dit Bitterkruid wil ik niet smaken

Die Vuurdoorn is me veel te heet.

Mijn Handjesgras is saamgevouwen

Mijn Kandelaartje brandt zeer vroom

Geen Slangenkruid zal ik vertrouwen:

Ik hunker naar de Hemelboom.

Ik bid tot de Mariadistel,

Ook het Sint-Janskruid roep ik aan,

Al vrees ik dat de dode planten

Voorgoed naar de Compostella gaan.

Uit Brabants Landschap

EXCURSIE PLANTLOON 7-2-2011

Zondag 7 februari gaan we met een klein groepje Ken en Genieters naar Plantloon. Na enkele stormachtige dagen is de wind toch enigszins geluwd, hoewel het nog flink waait. We parkeren bij de Roestelberg en gaan eerst de werkzaamheden van Natuurmonumenten aan de Loonse en Drunense Duinen bekijken. Dus door het zand de berg op en dan ontrolt zich een gigantisch panorama: er is flink gewerkt en we kunnen de Capucijnerberg van hieruit zien liggen, en dat is toch wel een paar kilometer weg! Er is zijn heel wat hectaren dennenbos gekapt, en dat om het stuifzand weer echt te laten stuiven en om te voorkomen dat langzaamaan deze unieke zandbak dichtgroeit. Bovendien wordt hiermee het leefgebied van verschillende zeldzame diersoorten, die hier ondanks de extreme leefomstandigheden voorkomen, veilig gesteld. De humuslaag wordt verwijderd en zwarte grond wordt op ruggen geschoven om later af te voeren, zodat er mooi wit duinzand overblijft. De heide mag op verschillende stukken blijven, immers, ook dit is de biotoop voor zeldzame soorten zoals de levendbarende hagedis en de heivlinder.

Maar we staan dus bovenop de Roestelberg tussen de toppen van ondergestoven, eeuwenoude eiken, de randwal, die hier destijds is aangeplant om het stuivende zand tegen te houden. Dat het al lekker stuift zien we direct: hoewel er enorm veel mensen bij de Roestelberg komen, zien we nog geen voetstappen en vertoont het zand een fraai golfpatroon. De boomklever laat van zich horen en verschillende meesjes zoeken insecten in de kruinen. We volgen de randwal op afstand en klossen moeizaam door het zand. Grote stapels dennenstammen liggen klaar om afgevoerd te worden naar de energiecentrale, er wordt groene stroom van gemaakt. Na een tijdje bereiken we een grote bank en ploft men neer om koffiepauze te houden. Dat smaakt! De wind is nog stevig en laat ons nog eens zien waar al dat kappen goed voor is: verstuiving!

Als de inwendige mens versterkt is, gaan we verder en betreden landgoed Plantloon. We wandelen door een lange statige laan met daarnaast een oude turfvaart die rond 1400 is gegraven.

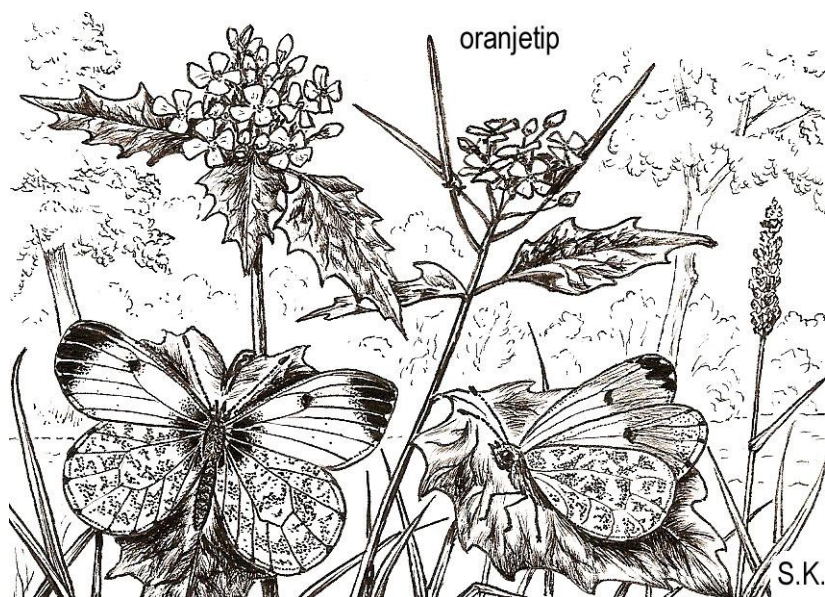
ven. Beide gaan richting Den Bosch, de turf die hier gestoken is, werd met kleine bootjes naar Den Bosch vervoerd, voortgetrokken door een paard of met pure mankracht. Christ vraagt ons om een poosje stil te zijn, want zo dadelijk komen we langs een weiland waar bijna altijd reeën te zien zijn. Nu dus niet, er is een wandeltocht gaande door het gebied. We bereiken de Achterste Hoeven, een fraai gerestaureerde middeleeuwse boerderij met kleine door houtwallen omzoomde weilandjes rondom. Vroeger stonden hier meerdere huisjes, het was een boerengehucht. Maar de arme grond bracht te weinig op om hier een boerenbedrijf te voeren.

De kamperfoelie heeft al blaadjes aan zijn slingerende takken, die is er altijd als eerste bij. We zien enkele fraaie voorbeelden van hoe deze heester de bomen in zijn wurggreep neemt, of wurgt de boom zichzelf? Van de kronkelende takken die zo ontstaan worden mooie wandelstokken gemaakt. Verder waarderen wij de heerlijke geur van de bloemen en vele nachtvlinders zoeken nectar in de buisbloemen. De rode vruchten zijn zeer geliefd bij vogels en de zeldzame kleine ijsvogelvlinder legt op de blaadjes de eitjes, dus we vergeven hem zijn moordlustige neigingen maar.

We bereiken de Melkdijk, die ooit is aangelegd om het water van de Maas tegen te houden bij overstromingen. De Baardwijkse Overlaat was toen nog niet gegraven, die ontwatert het gebied sinds 1766. Waar de naam Melkdijk vandaan komt valt licht te raden: de boeren gingen over deze dijk naar hun koeien om.... ze te melken. De Melkdijk verloor weliswaar haar functie maar wordt uit cultuurhistorisch oogpunt in stand gehouden, zoals meerdere elementen in landgoed Plantloon: het smalle dijkje waar we vervolgens over wandelen is er ook zo één. Links van ons zien we, dat het toch een nat gebied is: er zijn vroeger sloten gegraven (er staat nu ook water in) en de bomen zijn op rabatten geplant. Het smalle dijkje heeft aan weerszijden bomen, die vroeger tot hakhout dienden, er zijn enkele bomen waar al tientallen jaren geleden goede potgrond uit werd gegraven, zo weet Christ ons te vertellen. Al dit dijkwerk zou nog ooit zijn aangelegd door de monniken van de historische abdij van Berne. De kleine dijkjes dienden als kor-

tere verbindingen om droogvoets op zijn bestemming te komen. Één dijkje wordt in de volksmond "het Kokske" genoemd, wat vermoedelijk een verbastering van het gewestelijk woord voor "kleine kade" inhoudt.

Een bruggetje voert ons over een brede turfvaart, genaamd de Bossche Sloot, en dan staan we in het hart van het Landgoed, een L-vormige boerderij met rieten dak. Statige eiken- en beukenlanen voeren verschillende richtingen uit en doorkruisen het landgoed in Engelse landschapsstijl, wij gaan linksaf maar als je rechtdoor zou gaan: daar zie je dit landschap nog goed terug. Een mooi houten hek sluit een weiland af, waarin flink wat molshopen te zien zijn. 2 blauwe reigers houden de wacht erbij, in de hoop dat een mol zo onverstandig is om zijn hoofd boven de grond te steken. Ook op deze weilanden zie je regelmatig reeën. En rond Koninginnedag het Oranjetipje!

Weer verder komen we op een knooppunt van wegen en paden. We stuiten weer op de Melkdijk, bovenop liep vroeger een ruiterspad, maar nu is dit pad voor ruiters afgesloten om de dijk te behoeden voor de vele paardenhoeven. Wij mogen er wel op, zij het dat we verschillende hindernissen moeten nemen in de vorm van over het pad liggende boomstammen.

Maar helpende handen bieden uitkomst aan diegenen die wat moeilijk ter been zijn. De boomstammen zijn begroeid met witte waaivormige paddenstoeltjes die bedekt zijn met harig dons en aan de onderzijde plaatjes hebben: het waaiertje. Het is een saprofiet (een organisme dat groeit op dood organisch materiaal, plantaardig of dierlijk) en groeit op dikke stammen. Dan dalen we weer af, wandelen door het bos naar een volgend weiland en via een laan met afwisselend berken en andere bomen richting de duinen. Die berken zijn al oud, sommige zijn zo rot dat ze al omgevallen zijn. Ze zijn er indertijd bewust geplant vanwege hun witte bast, die wandelaars in het donker toch de weg wijzen.

Dan volgt nog een stuk met enorme douglassparren met hun diep gegroefde sierlijke schors op de kaarsrechte stammen. De douglas produceert veel hars, waar terpentijn van wordt gemaakt. Op jonge douglassen kun je de harsblaasjes goed zien, die zitten als een bobbeltje op de stam. Deze boom is in 1826 in Europa geïntroduceerd door de Schotse meneer Douglas, een botanicus die veel Noord Amerikaanse coniferen hier invoerde. De douglasspar wordt vooral voor timmerhout gebruikt.

We naderen de randwal en gaan over het fietspad langs de camping naar café de Roestelberg, om deze wandeling te be-sluiten met een lekkere kop koffie. Bedankt Christ en Jan voor het gidsen en tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers

DE MOL

Een dier dat we zelf niet zo vaak te zien krijgen, maar waarvan we z'n werk regelmatig in tuinen, parken en weilanden tegenkomen, is de mol. Dit voornamelijk ondergronds levende zoogdier graaft gangen en werkt de vrijgekomen aarde omhoog: zo ontstaan de molshopen. Voor het graven van die gangen is de mol (lengte ongeveer 20 cm) uitgerust met brede voorpoten met lange nagels en naar buiten gerichte 'handpalmen'. Mollen zijn snelle gravers. Een niet al te diepe gang

wordt met een snelheid van tussen de 12 en 15 meter per uur gegraven. De aarde wordt door de poten langszij naar achteren weggewerkt en vervolgens naar buiten geduwd.

De mol ziet er wel aandoenlijk uit, maar het dier is niet lekker "aaibaar". Dat komt omdat de haren niet in één richting zijn ingeplant (zoals bijvoorbeeld wel bij het meest aaibare huisdier, de poes). Die inplant van de haren is nodig omdat de mol ook achterwaarts door de gangen moet kunnen kruipen. Verder uiterlijke kenmerken: het lijkt alsof het dier geen nek heeft (omdat mollen zulke gespierde schouders hebben) en de spitse snuit die bijna op een slurf lijkt.

De gangen die de mol graaft liggen niet zo diep. Als een mol vlak onder het oppervlak heeft gegraven, kun je door de omgewoelde aarde precies zien hoe die gang loopt. Dat noemen we een mollenrit. Een gemiddelde diepte van zo'n 20 centimeter is normaal. Maar 's winters, als het vriest, graaft de mol dieper. Dat doet ie trouwens 's zomers, als het heel droog is, ook. Want dan zitten de regenwormen dieper. Die wormen zijn het belangrijkste op het mollenmenu. Verder staan daar larven van insecten op, spinnen, slakken en een enkele keer jonge muizen. Het gangenstelsel van de mol fungeert als val voor wormen en larven. Ze vallen door het plafond naar beneden en worden door de mol op z'n voedselronde verschalkt. In het voor- en najaar legt de mol voorraden aan van regenwormen. De mol maakt een beet vlak achter de kop van de regenworm. De worm blijft leven, maar raakt door die mollenbeet verlamd, zodat hij niet weg kan kruipen. Zo'n voedselvoorraad kan oplopen tot wel 800 regenwormen.

Mollen maken drie verschillende soorten gangen: bronstgangen, oppervlakkige gangen (of mollenritten) en jachtgangen. De eerste twee soorten liggen vrij ondiep in de bodem.

De bronstgangen liggen aan de oppervlakte, het zijn meer sleuven met aan beide zijden de uitgegraven grond. De dieren maken dit soort gangen niet alleen in de voortplantingstijd, maar ook in andere periodes als ze erg opgewonden zijn. Oppervlakkige gangen liggen ietsje dieper, maar zijn altijd nog wel van bovenaf zichtbaar omdat de aarde boven deze gangen iets opgebold is. De jachtgangen zijn de belangrijkste gangen, die ongeveer horizontaal in de bodem liggen. Hierin

maken de dieren ook hun ronde nest dat wordt gestoffeerd met hooi en bladeren.

Als een mol naar buiten komt dan doet hij dit altijd via een schuin oplopende gang die in een molshoop uitkomt. Toch zie je daar bijna nooit een gat in, want zodra het dier weer naar binnen gaat maakt hij de opening dicht.

De mol komt in Europa bijna overal in grote aantallen voor, van de Middellandse Zee tot in Scandinavië. Alleen niet in de centra van de steden en ook niet op de Waddeneilanden. De "bemollingsdichtheid" van Nederland varieert sterk, afhankelijk van bodemsoort, voedselaanbod en grondwaterstand. In een-

open landschap met een humusrijke bodem komen 8 tot 16 dieren per hectare voor, terwijl op droge zandgrond gemiddeld maar 1 mol per hectare leeft. De territoria daar zijn veel groter. Toen de IJsselmeerpolders werden aangelegd is nauwkeurig bijgehouden hoe lang de mollen erover deden om het nieuwe land te koloniseren. De dijken van Zuidelijk Flevoland waren nog maar net gesloten of de dieren werden al gesignaleerd op de polderdijk tussen Nijkerk en Spakenburg. Daarna trok de mol elk jaar circa 2,5 kilometer verder Flevoland binnen.

Nadat er vroeger veel op mollen is gejaagd vanwege het bont, is de mol begin deze eeuw een beschermde diersoort geworden. Tegenwoordig vinden boeren en tuinbezitters ze vaak hinderlijk en vervolgen ze. Maar dat heeft bijna geen effect.

Als de bodem voedselrijk is, is de kans groot dat andere mollen binnen een jaar het oude territorium weer innemen. Elke mol heeft z'n eigen territorium. Komt daar een andere mol in, dan vechten ze elkaar de tent uit. Behalve in februari en maart, want dan begint de paartijd van de mol. Het mannetje verlaat z'n territorium en gaat op zoek naar vrouwtjes. Ze maken dan speciale gangen die de verschillende gebieden met elkaar verbinden, de 'liefdestunnels'. Dan vindt de paring plaats. Het vrouwtje is zo'n week of vier drachtig. Dan worden er 3 of 4 jongen geboren, van die kleine, roze biggetjes van een paar centimeter groot. Na acht of negen weken vindt de moedermol dat de jongen het maar zelf moeten uitzoeken en worden ze het gangenstelsel uitgezet. De jongen gaan dan op zoek naar een eigen territorium. Dat is het moment (meestal in juni of juli) dat de jonge mollen zich boven de grond vertonen en vaak ten prooi vallen aan reigers, uilen of voortrazend autoverkeer.

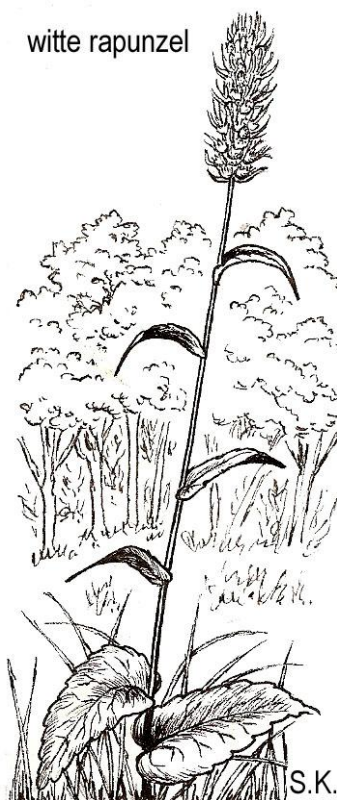

FOTOSERIE DE ARDENNEN 24 maart 2011

Dit jaar wil ik U meenemen naar de Belgische Ardennen, waar we in mei 2009 de omgeving van Hastière bij Dinant bezochten en in oktober 2007 bij Durbuy verbleven.

Hastière ligt aan de Maas vlakbij de grens met Frankrijk. De Maas slingert zich hier door het landschap tussen de ruim 100 meter hogere rotswanden door. Hier verblijven verschillende watervogels, waaronder de nijlgans en de fuut. De kalkrotsen zijn begroeid met de typische kalkflora, waarbij verschillende orchideeën, witte rapunzel en de zeer zeldzame schubwortel horen. Langs de Cas-telettes (een beekje met verschillende watervalletjes) klimmen we omhoog, bovenop de rotsen, en genieten van het uitzicht in het Maasdal en op kasteel Freyr met zijn symmetrisch aangelegde tuinen. Hierboven groeien o.a. slangenkruid, kleine tijm en cypres-wolfsmelk. Dan dalen we weer af en wandelen langs de Maas terug naar Hastière.

Een volgende wandeling voert bij kasteel Freyr omhoog, eerst door het bos waar we o.a. het landkaartje en de distelvinder spotten, dan over de afgeplatte heuveltop die als landbouwgebied wordt gebruikt. Op de berenklauw vinden we de kameleonspin en de kortvleugelboorkever (fraai scrabblewoord!) Door de bossen dalen we weer af (heelkruid, hengel) naar Freyr, waar na we de Maas stroomafwaarts volgen naar Dinant. We passeren de wereldberoemde rots de Bayard, op een rots hoog boven het drukke stadsgewoel prijkt de citadel. Dan brengen

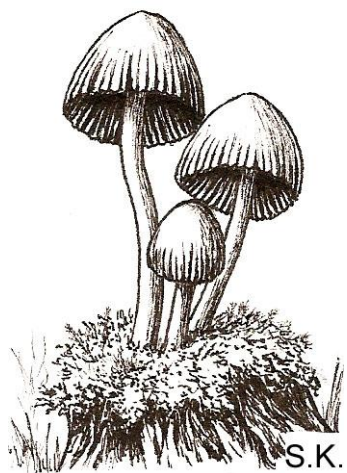
witte rapunzel

we een bezoek aan de grotten van Dinant, les grottes la merveilleuse.

Ten oosten van Dinant volgen we de Lesse en bezoeken het natuurreservaat van Furfooz. Al in de prehistorie was dit gebied bewoond, ook de Romeinen hebben hier hun sporen achtergelaten. We vinden er vele soorten planten, waaronder de vogelnestorchis en enkele vlinders. Vanaf de hoge rotsen hebben we een fraai uitzicht op het dal van de Lesse, waar we via een paadje door de rotsen naar afdalen, langs verschillende grotten waarin ooit mensen woonden.

Verderop langs de Lesse ligt Han-sur-Lesse. Eerst bezoeken we de grotten, maar daar mag je niet fotograferen. Dan gaan we de heuvels op, ook hier weer kalkgesteente en dus een prachtige plantengroei, o.a. de kogelbloem, vleugeltjesbloem en aangebrande orchis.

glimmerinktzwam

Onze laatste voorjaarswandeling in de Ardennen brengt ons naar de vallei van de Hermeton, ten zuiden van Hastière. In de weiden langs de beek zien we o.a. het oranjetje, klein geaderd witje en het botterbloempje, een overdag vliegende nachtvlinder. Ook de bosbeekjuffer treffen we hier aan. Dan vernauwt het dal en wandelen we door het bos, met o.a. de zeer giftige gele monnikskap en wilde akelei, gele trilzwam en glimmerinktzwam. Na enkele kilometers moeten we de heuvel op door het bos en dan door de weiden terug naar ons uitgangspunt.

In de herfst brengen we een week door in de omgeving van Durbuy, het kleinste stadje ter wereld dat is gebouwd rondom het kasteel dat al in de 11e en 12e eeuw Luxemburg moest beschermen tegen invallen uit het noorden. We dwalen door de straatjes en wandelen langs de Ourthe met zijn fraaie rotspartijen, die door bergbeklimmers worden gebruikt als oefenrots voor het grotere werk, naar Barvaux. We vinden nog ver-

schillende bloeiende planten, zoals de muurleeuwenbek en de japanse duizendknoop, maar ook paddenstoelen. Een buizerd cirkelt rond op zoek naar prooi. In Barvaux steken we de Ourthe over en wandelen door de met houtwallen omzoomde weilanden omhoog naar de Belvedere, die uitzicht biedt op Durbuy. Veel struiken dragen nu vruchten, zoals de kardinaalsmuts en de gelderse roos. Door het bos dalen we weer af naar de Ourthe.

Vanuit Weris, dat is uitgeroepen tot mooiste dorp van de Ardennen, wandelen we door een gebied wat al sinds 3700 jaar voor Christus bewoond is. Bovenop een heuvel ligt een merkwaardige rotspunt, de Pierre Haina, die ieder jaar door de inwoners van Weris wit geschilderd wordt. De Pierre Haina is de stop die de schacht afsluit naar het hellevuur der aarde, waar de duivel huist. Aan de voet van de heuvel ligt het Lit de Diable, het duivelsbed. Verder naar het westen liggen verschillende dolmen en menhirs, ja heus, Asterix en Obelix waren hier ook!

Bij Hotton bezoeken we de mooiste grotten van de Ardennen. We vinden hier verschillende paddenstoelen en het rood weeskind, die een prima schutkleur heeft. Stroomopwaarts langs de Ourthe rijdend bereiken we la Roche en Ardennes. Dan brengen we een bezoek aan het 150 ha groot landschapspark Domaine de Hottemme.

Een volgende dag maken we een wandeling bij Sy. Eerst volgen we de Ourthe langs fraaie rotspartijen tot aan de Ferme de la Palonge, die ooit dienst deed als tolhuis voor de schuiten die op de Ourthe voeren. Dan steken we de Ourthe over en klimmen naar de met klimop overwoekerde ruïnes van het Chateau du Logne, waar in de ondergrondse gangen een gouden geit zou rondspoken. Verder klimmend zien we verschillende soorten koraalzwam en russula's, de roodgerande houtzwam en de gele korstzwam die hele boomstammen kan bedekken.

Vanuit Nadrin wandelen we weer langs de Ourthe. Maar eerst beklimmen we de uitzichttoren, waar we de meanders van deze rivier door het landschap zien trekken. De herfstkleuren schitteren in de zon, op de rotsen vinden we de levendbarende hagedis en in het bos vinden we de fraaie rups van de meriansborstel. Ook hier weer vele paddenstoelen, rendiermos

op de voedselarme rotspunten en nog een enkele bloeiende plant.

De laatste wandeling voert ons van Grandhan naar Petit Han en langs de andere kant van de Ourthe terug. Als de nevel is opgetrokken wordt het nog aangenaam warm en zien we een atalanta die zich aan het opwarmen is, klaar voor vertrek naar het zuiden. Door de met houtwallen omzoomde weiden en de bossen maken we ons rondje, waarbij we o.a. de roosgal, gestippeld zonneroosje en borstelkrans zien. Terug in Grandhan komen we langs de grote uit 1820 daterende kasteelhoeve en zit onze vakantie er op.

Fia Grootzwagers

10 FEBRUARI 2011: ALGEMENE LEDENVERGADERING **KEN EN GENIET**

Aanwezig zijn 89 leden.

- 1 De voorzitter opent de vergadering door alle aanwezige leden welkom te heten, staat stil bij de diverse werkgroepen en de door de leden van die groepen gedane werkzaamheden, gedenkt de overledenen van afgelopen jaar met een minuut stilte.
- 2 De notulen van de vergadering van 2 februari 2010 worden voorgelezen, geen op- of aanmerkingen.
- 3 Ingekomen stukken: afgemeld voor de Jaarvergadering hebben zich de volgende leden: Adje Corssmit; Wim Blankers; Han Hack; Riet Hartmans; Annie á Campo; Leny v.d.Nieuwenhuijzen; Johanna Jacobs; John Reinalda ; Jan en Nel Willemen.
- 4 Het verslag van de Algemene Ledenvergadering van 2010 wordt voorgelezen, ook hierop komen geen op- of aanmerkingen.
- 5 De penningmeester leest het financiële jaarverslag voor terwijl de leden dit op het scherm kunnen volgen, de vergadering gaat akkoord.
- 6 Kascontrolecommissie: Cor v.d.Elshout en Dré

Surewaard geven door middel van een schriftelijke verklaring aan dat zij hun werk naar behoren hebben kunnen doen; inkomsten en uitgaven zijn voor zover nodig door bewijzen gedekt en de administratie is keurig bijgehouden; Christ dankt de commissieleden voor hun werk.

- 7 Aangezien Cor en Dré twee jaar de controle op zich hebben genomen wil de voorzitter graag twee nieuwe leden: de heren Pot en Mols stellen zich beschikbaar.
- 8 De bestuursleden Koos Leemans en John van Meggelen zijn volgens rooster aftredend, zij stellen zich herkiesbaar en aangezien zich geen tegenkandidaten hebben gemeld worden zij met algemene stemmen herbenoemd.
- 9 De behandeling van de begroting van het lopende jaar wordt door de penningmeester voorgelezen en ook weer op het scherm vertoond; volgens de verwachting komen we uit op een tekort, reden voor het bestuur om zich te beraden op een contributieverhoging van € 2,-- per lid ingaande 1 januari 2012.
- 10 Het programma van 2011 wordt door de voorzitter doorgenomen, de plannen zijn reeds bekend bij de leden; er komen wel enkele lezingen bij.
- 11 Benoeming en huldiging van de jubilarissen: de secretaris leest de namen op van de verschillende jubilea; de voorzitter noemt de 25 jarigen: Cees van Dongen; Kees van Tilburg en Marie-José van Gestel, zij ontvangen een fles Dongens kruidenbitter en een oorkonde; Koos Leemans is 35 jaar bestuurslid en John van Meggelen 25 jaar, ook zij ontvangen een attentie; voor Marie Leemans en Lia van Meggelen zijn er bloemen, zij helpen hun man daar waar nodig met zijn bestuurswerk; Fia Grootzwagers, Joop van Zon en Kees van Tilburg worden heel hartelijk bedankt voor hun inzet voor de Jeugd Natuurverkenners, zij ontvangen ieder een vogelvoederpakket.
- 12 Rondvraag: Leny Leeggangers: tochten starten in de winter om 9.00 uur, dit wordt als te laat ervaren, Ad vindt 8.30 uur een betere tijd, er zal met de diverse gidsen over worden gesproken; ook de trekvogeltocht

naar Tiengemeten staat op vertrek om 9.00 uur, ook dit is laat en ook hiervoor volgt overleg met de gidsen. Het ophalen van leden voor de diverse excursies is niet altijd duidelijk, kunnen we niet terug naar het oorspronkelijke ophalen aan huis? Ook hierover volgt overleg. Christ geeft door dat Lammie Bek wil stoppen als redactielid, zij gaat verhuizen, mocht er iemand zijn die haar werk wil overnemen dan is zij of hij zeer welkom. Fia Grootzwagers vraagt hoe door het bestuur is gereageerd op de uitnodiging om deel te nemen aan de biomarkt in Oisterwijk, Christ legt uit dat dit voor Ken en Geniet van minder belang is alleen al omdat het buiten de regio valt, bovendien waren er geen mensen beschikbaar.

Anton Staps geeft door dat op 17 maart a.s. een lezing wordt gehouden in 't Vaartje over de geschiedenis van de bijenverenigingen uit de omliggende plaatsen, inmiddels zijn die versmolten tot één vereniging;

10 juli a.s. houdt bijenvereniging Ambrosius open dag in Kandoel, alle leden en belangstellenden zijn van harte welkom.

De heer Mols vindt dat de kosten van het Hoefblad gedekt moeten worden door de opbrengst van de advertenties, dat is niet het geval, hij had aangegeven daar verandering in te kunnen brengen, door het bestuur is er niet op ingegaan, nu geeft hij daar geen medewerking meer aan.

Joop van Zon dankt de donateurs van de Jeugd Natuurverkenner voor hun trouwe steun, hij betreurt het feit, dat de vereniging heeft moeten besluiten te stoppen, niet alleen door het gering aantal jeugdige deelnemers maar ook doordat zich, ondanks herhaalde oproepen, geen nieuwe bestuursleden hebben gemeld.

- 13 Hierna sluit de voorzitter de vergadering, het pauzedrankje kan afgehaald worden aan de bar. Na de pauze volgt een film over leven en voortplanting van in ons land voorkomende vlindersoorten; de aanwezigen worden bedankt voor hun komst en "wel thuis" toegewenst.

Corrie Koreman, secr.

PROGRAMMA

Zondag 6 maart: Autotocht van een halve dag naar de Loonse en Drunense duinen.

We gaan kijken hoe ver de werkzaamheden in deze omgeving gevorderd zijn. Er hebben grootscheepse kapwerkzaamheden plaats gevonden, om de verstuing van het zand weer op gang te krijgen. Jan Vrinten en Christ Grootzwagers zijn de gidsen.

We vertrekken om 09.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 1 maart 20.00 uur.

Zondag 20maart: Autotocht van een halve dag naar het Ulvenhoutse bos onder leiding van Jan Jansen en Fia Frootzwagers. In het oudste deel van de boswachterij Ulvenhoutse Bos (729 ha), vlakbij Breda en Ulvenhout, groeien vooral eikenbomen en in het voorjaar veel bosanemonen, dalkruid en lelietjes-der-dalen. Maar er staan ook kwartierbomen, gedenkboomen, een kroningsboom en een bijzondere moseik.

We vertrekken om 09.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 15 maart 20.00 uur.

Donderdag 24 maart: Fia Grootzwagers presenteert een digitale fotovoorstelling met als onderwerp de Ardennen, een bekend vakantiedoel voor veel mensen, waar veel planten, dieren, vogels, maar ook vlinders waargenomen kunnen worden. Zie voor meer informatie elders in dit Hoefblad.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 3 april: Autotocht van een halve dag naar de Strijdhoeve en den Brand. Wim Blankers zal ons hier doorheen gidsen, het gebied is bekend om zijn bijzondere voorjaarsflora, bestaande uit speenkruid, bosanemonen enz. Bij de Strijdhoeve gaat het een en ander veranderen er is een ontwikkelingsplan opgesteld, waarbij gekeken is naar oude kaarten, zo lag er vroeger een boomgaard en een ijsvijver. Mogelijk komt er ook een historisch theehuis terug en bloemrijke weiden.

We vertrekken om 08.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 29 maart 20.00 uur.

Donderdag 14 april: U bent van harte welkom bij een diersporenlezing gegeven door Jeroen Nusslein. Deze I.V.N. gids weet bijzonder veel te vertellen over de zoogdieren die in onze omgeving voor komen, hoe je ze op het spoor kan komen door te kijken, te luisteren en te ruiken. Dit alles, als voorbereiding op een diersporentocht in de buurt van Surae.

Aanvang 20.00 uur in de filmzaal van de Cammeleur, Hoge Ham 126.

Zondag 17 april: Autotocht van een halve dag naar Surae. Alweer enkele jaren geleden heeft hier een grote omvorming plaats gevonden naar een bijzonder natuurgebied. Jeroen Nusslein gaat hier in praktijk u wijzen op de diersporen die men hier kan aantreffen en dat zijn er veel meer dan men op het eerste gezicht verwacht. Een prima kans om uw kennis over de natuur eens goed bij te schaven.

We vertrekken om 08.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 12 april 20.00 uur.

Zondag 1 mei: Met de fietsgroep, Kees van Dongen, Harrie van Dongen, Rinus van Riel en Marie-José van Gestel, gaan we op weg naar de omgeving van Drimmelen, een waterrijke omgeving, waar in het voorjaar van alles te beleven is. Slootkanten worden getooid met gele lis, de ooievaarsbek laat zich bewonderen enz. Natuurlijk maken we ook kans op jonge watervogels als fuut, meerkoet en waterhoen. Mei is met zijn vogelzang zowat de mooiste tijd van het jaar, een tijd om intens te genieten.

We vertrekken om 8.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Sporthal de Salamander, Belgiëlaan 2. Opgeven vóór dinsdag 26 april 20.00 uur.

Zondag 15 mei: Autotocht van een halve dag naar het Merkske bij Castelné. Jos van Dongen voert ons door dit mooie gebied. Het Merkske is een kronkelend riviertje dat ontspringt als Noordermark in "het Moer" in België. Aan Nederlandse zijde

mondt het Merkske uit op de Mark. Het is een vergeten stukje Nederland en België. Het Merkske vormt namelijk de grens tussen Nederland en België waardoor de kronkelende rivier tot op heden grotendeels in takt is gebleven. Het gebied maakt deel uit van de Ecologische Hoofd Structuur.

We vertrekken om 08.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Albert Heijn, Looiershof 1. Opgeven vóór dinsdag 10 mei 20.00 uur.

Zaterdag 28 mei: De jaarlijkse grote tocht met de bus gaat deze keer naar een nieuw gebied, de Geleenbeek. Vroeger was deze beek in gebruik als afwateringskanaal, waardoor het afvalwater van de sintelbergen werd afgevoerd. De sintelbergen zijn verdwenen en hebben plaats gemaakt voor een natuurontwikkelingsgebied en de beek stroomt weer door zijn oorspronkelijke bedding, de naam Glana betekent: heldere glinsterende rivier. Voor deze tocht krijgt u nog een apart opgaveformulier in de bus, of via de mail, daar bij druk van dit Hoefblad de voorbereiding nog plaats moest vinden.

Zaterdag 11 juni: Fietstocht van een hele dag vanuit Dongen: de "Piet in 't Groen-fietstocht". Voor wie dat nog niet wist: Piet in 't Groen is één van de oprichters van Ken en Geniet. Vele jaren heeft hij excursies voor onze vereniging uitgezet en hij wist alle mooie fietspaadjes te vinden. Als eerbetoon maken we nog ieder jaar een naar hem genoemde fietstocht. Zoals gebruikelijk is het een verrassingstocht, dus waar we naar toe fietsen dat ziet u die dag wel! Zeker is, dat het weer een mooie route zal zijn, want ook onze huidige fietsgidsen zijn zeer bekwaam.

We vertrekken om 8.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Sporthal de Salamander, Belgiëlaan 2. Opgeven vóór dinsdag 7 juni 20.00 uur.

Zaterdag 25 juni: Auto/fietstocht naar Rijsbergen en weide omgeving. **We vertrekken om 7.00 uur vanaf het parkeerterrein bij Sporthal de Salamander, Belgiëlaan 2. Wilt u echter al om 6.45 uur aanwe-zig zijn i.v.m. het laden van de fietsen in de vrachtauto.** Opgeven vóór dinsdag 21 juni 20.00 uur.

Als u graag een dia- of filmavond wilt bezoeken, maar niet in staat bent op eigen gelegenheid daar naar toe te komen, dan kunt u de avond van te voren bellen naar Christ Grootzwagers (tel. 312116). Hij zal dan regelen dat u opgehaald wordt en weer thuis gebracht wordt.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

Een ieder die zich via de mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd, indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan alsnog bellen naar Koos.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Koos Leemans, Hertog Janstraat 14, tel. 0162-315924
En bij:
Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, tel. 0162-322316
Of (mobiel) 06-10120230

MEDEDELINGEN

Als nieuw lid heten wij van harte welkom:

Dhr. Lex Querelle Vossenbergsesweg 101 te Tilburg
Mevr. R. Jaspers Dorpspad 16 te Dongen

LIDMAATSCHAP "KEN EN GENIET"

De KONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 12, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1, - per maand berekend. Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 10, - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1, - per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 10, - per jaar, wanneer zij het verenigingstijdschrift wensen te ontvangen.

Contactpersonen werkgroepen:

Uilenwerkgroep:	Thieu Verharen Stevenshof 13, 's Gravenmoer Tel. 0162-315480
Nestkastenwerkgroep:	Koos Leemans Hertog Janstraat 14, Dongen Tel. 0162-315924
Vogelwerkgroep:	Leo Reijnierse Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen Tel. 0162-316475
Vlinderwerkgroep:	Fia Grootzwagers Triangelaan 17, Dongen Tel. 0162-315404
Natuurtuin Kandoel:	Peter Verschure Groenstraat 11a, Dongen Tel. 0162-313297

Copy voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 mei a.s. bij het redactie-adres: Lammie Bek, Bloemaertstraat 19, 5102 DP Dongen. Ook is het mogelijk uw copy via e-mail te versturen, GRAAG ALS BIJLAGE VERZENDEN. Het e-mail adres is: accm.aarts@home.nl

JAAROVERZICHT 2010, KEN EN GENIET

Per 31 december 2010 telt Ken en Geniet 260 leden. Traditiegetrouw werd het verenigingsjaar geopend met de inmiddels befaamde “snertwandeling”. We liepen de “Heidepark-route”, één van de z.g zes van Tilburg, dit zijn 5 wandelingen van plm. 4.5/5.0 km elk, uitgezet en bewegwijzerd om kennis te maken met de diversiteit aan natuur en de verschillende landgoederen in Tilburg-West. De zesde route vormt de “Landgoederenroute”, die volgt de buitenste rand van de genoemde 5 routes en zo ontstaat een extra route van plm. 20 km, zeer de moeite waard. Na afloop was er snert bij “de 7 Geitjes” en iedereen, die bij deze wandeling was, herinnert zich ongetwijfeld de prima smaak van deze soep!

Dit was slechts een begin van 2010: er volgden 17 auto/wandelexcursies van een halve dag, 3 keer een hele dag fietsen, waaronder de nog steeds verrassende Piet in 't Groen fietstocht en 1 keer een halve dag op de pedalen..

De z.g. "grote tocht" ging naar de Wieden en de Weerribben, het werd een schitterende en uitermate verzorgde dag en tot genoegen van de penningmeester hadden we een praktisch volle bus!

In augustus bood de vereniging de gelegenheid om een dagwandeling te maken in de Drunense Duinen en in oktober ging de trekvogeltocht naar Zeeland.

De vogelwerkgroep maakte onder leiding van Leo Reijnierse enkele uitstapjes naar vogelrijke gebieden, een verslag van deze tochten vindt U in het Hoefblad.

In het Hoefblad van januari/februari 2010 heeft Fia Grootzwagers de resultaten vermeld van de vlindertellingen die in 2009 door de vlinderwerkgroep zijn verricht.

Het Hoefblad van maart/april bevat een verhelderend verslag van Roelof Janssens over de werkzaamheden van de uilenwerkgroep.

Jeroen Nusselein liet in hetzelfde Hoefblad door middel van een overzichtelijke grafiek de jaarlijkse groei van de in onze bossen meest voorkomende boomsoorten zien en dat over 4 opeenvolgende jaren, heel interessant.

Eveneens van de hand van Jeroen een uitgebreid artikel over de zevendaagse zoektocht in 2009 door de vleermuizenwerkgroep naar de leefwijze van een bepaalde soort vleermuizen.

Ook de nestkastenwerkgroep deed verslag van hun werkzaamheden in 2009, al met al dus een zeer uitgebreid en leerzaam verenigingsorgaan.

Voor de goed bezochte dia- en filmavonden waren leden en belangstellenden in 2010, 6 keer welkom in de Cammeleur, avonden geheel verzorgd door eigen leden en met het steeds aanwezige nestkastje waarin over het jaar genomen een aardig bedrag gestort wordt als een donatie voor het Vogelasiel in Tilburg.

Het Hoefblad met verslagen van excursies, wetenswaardigheden over de natuur, mooie gedichten en de onnavolgbaar fraaie tekeningen van Sjef Kerkhofs verscheen 5 maal, dit me-

de dank zij het werk van ons uitstekend redactieteam waarin Lammie Bek dit jaar voor het eerst meedraaide.

Ook in 2010 kwam het bestuur 7 keer in vergadering bijeen, nam de uitnodiging van de gemeente om mee te denken over biodiversiteit aan, nam deel aan afscheidsbijeenkomsten van leden die we ook dit jaar weer moeten missen en gaf acte de présence bij jubilea e.d.

Dit jaar kwam evenals in 2009 het bestuursuitstapje niet rond, geen datum te plannen; we hebben dat opgelost door met partners een, gedeeltelijk op kosten van de verenigingskas, gezellig dinertje bij de Roestelberg.

Kandoel, onze heemtuin, ligt er schitterend bij. Snoeien, gras-maaien, harken, groen ruimen, alles gebeurt in perfect overleg. De aanplant van 2009 begint uit te lopen, onze tuinmannen en timmerlieden werken onder leiding van Peter Verschure aan een z.g. schuilhok met nogal riante afmetingen. Onze tuin blijft vrij toegankelijk voor leden en belangstellenden maar door de vernielingen, die in de kersttijd weer zijn aangebracht is in overleg met de politie een bord "verboden toegang voor onbevoegden" geplaatst. Door het alert reageren van een buurtbewoner heeft de politie 4 / 5 jongens kunnen betrappen en aangezien ze op verboden terrein waren ook kunnen bekeuren, hopelijk zit de schrik er nu in.

Door de verminderde huizenverkoop is ook de vraag naar nestkasjes door de makelaar flink gedaald, desondanks werken de makers gestaag door zodat de voorraad goed op peil blijft.

Ook onze gidsen, zowel wat betreft de wandelexcursies als de fietsrouteplanners, hebben zich weer belangeloos ingezet om een mooi programma voor 2011 te realiseren. Het bestuur is dan ook bijzonder gelukkig met al deze mensen, zonder hen hadden wij U weinig te bieden.

Eind december, laatste activiteit in het verenigingsjaar, is onze kerstmorgen en zoals alle voorgaande jaren was het ook nu weer druk en gezellig. Onze vaste groep medewerkers verzorgde de inwendige mens, Christ had een mooie film van Andre Rieu en de loterij was wederom een succes, dit mede dank zij de mooi verpakte pakketjes van de Wereldwinkel.

Ook nu weer bracht de loterij voldoende op om de kosten te dekken, onze dank gaat in het bijzonder uit naar al degenen, die de loterijtafel met hun prijzen vulden.

Al met al zien we terug op een goed Ken en Geniet jaar, dankt het bestuur allen die daaraan hebben meegeholpen heel hartelijk en hoopt samen met U allen ook 2011 tot een succes te maken.

Dongen, februari 2011.

Corrie Koreman, secr.

DE DAS - MELES MELES

De das is schuw en een echte nachtbraker. Daardoor komt het dat je hem zelden te zien krijgt. Dassen leven in familieverband in een uitgebreid gangenstelsel met meerdere nestholten: de burcht. De grootste dassenburcht van de Loonse en Drunense Duinen telt 17 ingangen. In de 10 bewoonde burchten leven nu ongeveer 35 dassen.

De das is het grootste landroofdier van Nederland. Hij is ongeveer één meter lang. Hij weegt gemiddeld twaalf kilo en kan zo'n vijftien jaar oud worden. Het dier ziet er uit als een don-

kergrijs beertje. Heel opvallend zijn de zwart-witte strepen op zijn kop.

De burcht

Je zult niet gauw een das tegenkomen als je door het bos wandelt. Een das is een stil, schuw nachtdier. Hij woont onder de grond, daar bouwt hij zijn burcht.

Een burcht bestaat uit gangen en kamers (dassenpijpen). De kamers worden aangekleed met droog gras, mos en varens. Voor het hol ligt op grote heuvels de uitgegraven aarde. Als er haren en pootafdrukken te zien zijn, dan weet je dat er dassen wonen. Dassenburchten worden meestal gebouwd in hellingen. Maar af en toe vindt je ook wel een burcht op vlak terrein. Bijvoorbeeld onder een houtwal of een heg. Bij iedere burcht hoort een eigen territorium. Dit woongebied wordt heel goed bewaakt. De das is trouw aan zijn woonplaats, daarom blijven veel generaties in dezelfde burcht wonen.

Gezelschapsdieren

Dassen zijn gezelschapsdieren. Zij leven samen in familie-groepen. De grootte van de groep is afhankelijk van de hoeveelheid voedsel in hun woongebied. Soms bevinden zich in een zelfde gebied meer groepen tegelijk. De familiegroep wordt aangevoerd door een mannetje. Hij jaagt alle vreemde dassen weg. De leden van zijn groep hebben elkaar gemerkt met een geurstof. Zo weten ze precies wie bij hun familie hoort.

Voedsel

Om voedsel te zoeken lopen dassen soms grote afstanden af en ze gebruiken hierbij altijd dezelfde paden. Dit zijn de zogenaamde dassenwissels. Als er veel voedsel aanwezig is, reikt hun territorium niet verder dan twee kilometer rond de burcht. De das eet bijna alles. Van kleine zoogdieren tot insecten, naaktslakken en kikkers. Ook afgevalen fruit, maïs en wilde planten vindt hij lekker. Maar zijn lievelingskostje is de regenworm.

Voortplanting

In de paartijd gaan de mannetjes op zoek naar een vrouwtje.

Daarvoor moeten ze soms grote afstanden afleggen. Het vrouwtje werpt gemiddeld drie jongen per jaar. Zij doet dit in een speciale kraamkamer in de burcht. De eerste maanden worden de jongen door hun moeder gezoogd, daarna leren ze om hun eigen kostje bij elkaar te scharrelen. Na ongeveer een jaar trekken de jonge mannetjes naar een andere burcht, op zoek naar een vrouwtje.

De das en de mens

Alleen de mens vormt een bedreiging voor de das. In de eerste helft van de vorige eeuw werd er op grote schaal jacht gemaakt op Nederlandse dassen. Er werd gejaagd op het dier voor zijn pels. Van zijn haren werden scheerkwasten en penselen gemaakt.

In 1900 waren er ongeveer 12.000 dassen in Nederland. In 1960 waren er dat nog maar 1200. De das is nu een beschermd dier, er mag niet meer op hem gejaagd worden. Tegenwoordig is het autoverkeer zijn grootste vijand.

STUIFZANDHERSTEL START WERKZAAMHEDEN BIJ ROESTELBERG IN OKTOBER 2010

Waarom stuifzandherstel? Het stuifzandlandschap van Nationaal Park De Loonse en Drunense Duinen is uniek in Europa, maar dreigt te verdwijnen. Het herstelplan moet ervoor zorgen dat het zand blijft stuiven, waardoor het gebied zijn dynamiek behoudt. Want een stuifzandlandschap dat 'stil' komt te liggen verliest haar open karakter en groeit dicht met bos. Unieke kenmerken van het stuifzandlandschap zijn de hoogteverschillen en de vele overgangen van stuifzand naar begroeiingen met mossen, grassen, heide en bos. Het vormt een mozaïek van leefgebiedjes, waar planten en dieren leven die aangepast zijn aan de vrij extreme omstandigheden in deze Brabantse woestijn. Nu groeit jaarlijks ongeveer 3 hectare stuifzand en heide dicht met bos, waardoor leefgebieden van veel bijzondere soorten verdwijnen. De toename van bos remt de wind af, waardoor het zand op veel plaatsen in De Loonse en Drunense Duinen niet meer stuift. De oplossing is het maken van open ruimten waar de wind kracht kan opbouwen om zand te

verplaatsen. Deskundigen hebben gekeken waar de openheid in het gebied hersteld moet worden om het proces van verstuiving weer op gang te helpen. Op die plaatsen worden onder andere delen bos gekapt en bomen op de heide verwijderd.

Fase 2

De aannemer die alle maatregelen van fase twee gaat uitvoeren is Van Weert Rondhout BV uit het Brabantse Loosbroek. De werkzaamheden worden tussen half oktober 2010 en 1 maart 2011 uitgevoerd in het projectgebied ten zuiden van Café- Restaurant De Roestelberg (zie kaart). De maatregelen om de windwerking in het gebied te vergroten en verstuifbaar zand bloot te leggen zijn: • het kappen van een deel bos • het verwijderen van bomen op de heide • het verwijderen van bomen en andere begroeiing op de duinhelling en aan de duinvoet • kleinschalig plaggen op heide • het op een aantal plaatsen verwijderen van de bovenste humuslaag op bodem waar bos is gekapt. Voorbeeldgebied Fase 2 van het stuifzandherstelproject is ten opzichte van de vorige fase omvangrijk te noemen. Er wordt een relatief groot deel bos gekapt en deze grootschalige werkzaamheden veroorzaken tijdelijk een periode waarin het gebied door bezoekers zal worden ervaren als 'één grote ravage'. Een bouwborder op de randwal bij De Roestelberg geeft al een impressie van het toekomstbeeld na ongeveer twee jaar. Toch willen we mensen al in een vroeg stadium laten zien hoe het gebied er direct na oplevering uitziet als de machines het gebied hebben verlaten. Daarom wordt meteen achter De Roestelberg gestart met het 'voorbeeldgebied'. Hier wordt een eerste deel van het bos gekapt en meteen helemaal schoon opgeleverd. Dat betekent dat al het stam- en takhout wordt afgevoerd. Ten noorden van de ruiterroute zullen later de boomstronken en de dikke humuslaag worden verwijderd. Ten zuiden van de ruiterroute zullen de afgezaagde boomstobben wel blijven wel staan. Die worden uiteindelijk door grassen en heide aan het oog onttrokken. Allerlei insecten profiteren van de aanwezigheid van dit dode hout. Hopelijk helpt dit voorbeeldgebied de bezoeker om door alle 'ravage' heen te kijken en draagt het bij aan meer begrip voor de werkzaamheden.

Loonse en Drunense duinen

Planning fase 2

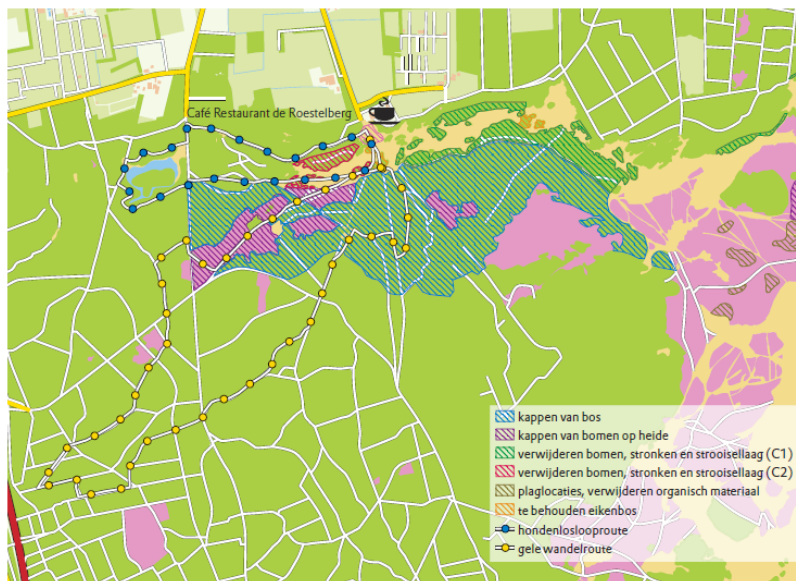
Aan het begin van week 41 starten de voorbereidende werkzaamheden, zoals de aanleg van de werkweg en het handmatig verwijderen van de onderbegroeiing. Einde week 41 komen de houtoogstmachines en wordt gestart met het machinaal verwijderen van bomen in het voorbeeldgebied en het bos ten oosten van de Waalwijksebaan. Nadat het voorbeeldgebied is opgeleverd, gaan de werkzaamheden verder aan de noordzijde van het projectgebied. Hier worden de bomen en andere vegetatie die op de steile helling van de randwal groeien verwijderd. De oude zomereiken bovenop de randwal, waarvan vaak enkel de kronen nog uit het zand steken, worden niet gekapt. Het betreft vaak hele oude eiken die een beschermde status hebben. Ze vormen een leefgebied voor insecten- en vogelsoorten. De eikels worden verzameld om gebruikt te worden in de boomteelt bij het kweken van nieuwe 'sterkere' eiken. Dit inheemse materiaal vertoont namelijk een hoge resistentie tegen allerlei ziekten en plagen. Vervolgens worden de kapwerkzaamheden van het bos hervat en deze zullen naar verwachting voor de kerst worden afgerond. Al het hout wordt via de uitgang bij de IJsbaan afgevoerd. Dit zal vanaf eind oktober plaatsvinden via vaste routes in het gebied (zie kaart). Al het takhout wordt in het gebied eerst versnipperd en vervolgens afgevoerd. De houtchips worden in de energiecent-

trale omgezet tot groene stroom. Vanaf eind februari vinden de laatste werkzaamheden plaats en wordt er op kleine plekken geplagd aan de oostzijde van het projectgebied (zie kaart).

Omleiding routes en mogelijke hinder voor de bezoeker:

Vanaf half oktober wordt de ruiterroute in verband met de kapwerkzaamheden tussen De Roestelberg en de grote stuifzandvlakte tijdelijk omgeleid. Dit wordt in het gebied duidelijk aangegeven met bebording.

De wandelaars die de gele wandelroute en de wandelknooppunten volgen kunnen tijdelijk hinder ondervinden van de

werkzaamheden. Zo kruist de route op enkele punten de afvoerweg waarlangs al het hout het gebied verlaat. Deze kruisingen worden met borden aangegeven. Naar verwachting wordt deze route gedurende enkele weken omgeleid. Het fietspad ter hoogte van de IJsbaan zal over enkele meters voorzien worden van rijplaten. Dit om te voorkomen dat overstekend transport het asfalt beschadigt. Deze oversteek wordt

met bebording gemarkeerd. Fietzers zullen hier doordeweeks even moeten afstappen. In het weekend worden de platen zoveel mogelijk verwijderd en kunnen fietsers gewoon doorrijden.

Langs de Waalwijksebaan wordt op een gedeelte van de weg gebruik gemaakt van rijplaten. Ruiters en menbers dienen hier rekening mee te houden. Er komen borden langs de Waalwijksebaan met de waarschuwing 'Let op boswerkzaamheden'.

In de vorige nieuwsbrief werd n.a.v. de werkzaamheden van fase 1b bij de Rustende Jager al melding gemaakt van nieuwe plagwerkzaamheden. Op het deel waar bos was gekapt bleek op de bodem nog een veel te dik pak humus te liggen. Hier moeten nog plagwerkzaamheden plaatsvinden. Er is nog geen concrete datum bekend, maar naar verwachting wordt het werk half oktober uitgevoerd. Deze werkzaamheden zouden in ieder geval voor de kerst klaar moeten zijn.

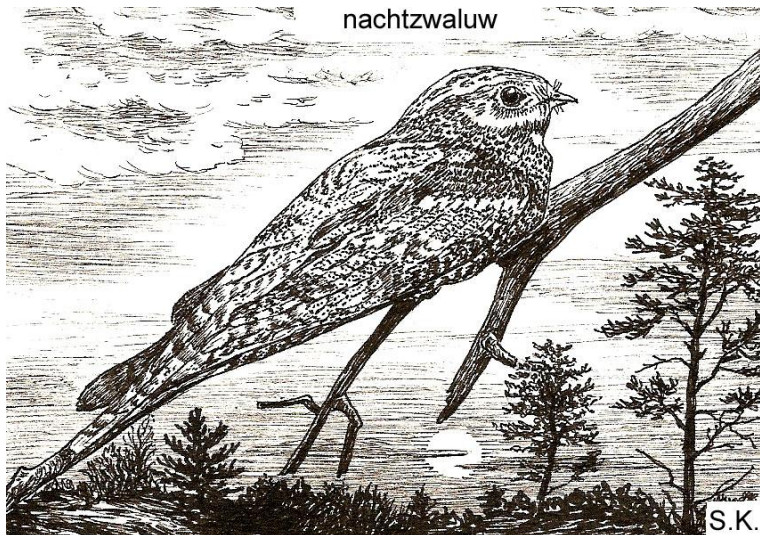
Tekst Irma de Potter • Eindredactie Lex Querelle, Hemmo Dekkers, Irma de Potter

DE NACHTZWALUW - CAPRIMULGUS EUROPAEUS

Nachtzwaluwen (*Caprimulgidae*) zijn een familie van vogels uit de orde nachtzwaluwachtigen (*Caprimulgiformes*). De familie telt 92 soorten. Het zijn nachtdieren. Maar anders dan hun naam doet vermoeden zijn ze niet verwant met de zwaluw of de gierzwaluw. De in West-Europa voorkomende nachtzwaluw staat onder veel namen bekend. De meest gebruikte naam die ook in veel andere talen voorkomt is de "geitenmelker". In werkelijkheid is de geitenmelker slechts één van de vele soorten nachtzwaluwen.

Uiterlijk

De verschillende soorten nachtzwaluwen lijken wat uiterlijk betreft sterk op elkaar. De meesten zijn ongeveer 25 cm lang, en hebben een grijze kleur met bruine en zwarte vlekken. Hun snavel is klein, maar ze kunnen hem zeer wijd openen. Wijd genoeg om als het moet een ei of een vogeltje in te dragen. Rondom de snavel heeft de nachtzwaluw stevige borstels. Het volwassen mannetje heeft witte vlekken op de vleugels en de staart, die een rol spelen bij de hofmakerij. De vleugels zijn bij de meeste nachtzwaluwen tamelijk groot.

Activiteiten

De meeste nachtzwaluwen worden actief als de schemering invalt. Hij voedt zich dan met kevers, langpootmuggen, nachtvlinders en andere nachtinsecten, die hij bewaart in een keelzak. Lange tijd werd gedacht dat de nachtzwaluw met open snavel vliegt en wacht totdat de insecten vanzelf naar binnen vliegen. Maar tegenwoordig weet men dat hij vliegt met gesloten snavel, die hij pas op het laatste moment opent om zijn maal te verschalken. Veel soorten hebben borstels rond hun snavel die dienen als voelspriet en als net om de insecten die ze anders zouden missen als nog pakken te krijgen. Tijdens de broedperiode na zonsondergang laat het mannetje nachtzwaluw een snorrende zang horen, hij zit dan meestal op

een uiteinde van een tak. Het hoogtepunt van de zangactiviteit ligt (bij de *C. europaeus*) tot twee uur na zonsondergang. Rond twee uur voor zonsopgang vindt er een opleving van de zangactiviteit plaats die eindigt een uur voor zonsopkomst. Nachtzwaluwen hebben lange vleugels en als ze actief zijn, vliegen ze vrijwel altijd. Lopen kunnen de meeste nauwelijks. Overdag rusten ze op de grond of in een boom en vertrouwen ze op hun vaak perfecte schutkleur. Die kleur komt niet altijd overeen met die van zijn omgeving, maar zijn kleurpatroon is dermate vlekkelig dat hij aan het oog ontsnapt. Alleen zijn ogen voldoen niet aan deze ideale schutkleur, en het is daarom dat hij zijn ogen meestal sluit als er overdag een vijand nadert.

Overigens zijn niet alle nachtzwaluwen uitsluitend in de nacht actief. De Amerikaanse nachtzwaluw is ook actief bij daglicht, soms zelfs in de middaguren. De kenmerkende snorrende zang van de Europese nachtzwaluw is vergelijkbaar met een aantal andere nachtzwaluwsoorten. Toch is de zang van veel soorten elders in de wereld heel anders.

Voortplanting

De witte vlekken op de staart en de vleugels van het mannetje helpen hem bij het herkennen door de vrouwtjes (die dat niet hebben) en spelen een rol bij de hofmakerij. Het mannetje vliegt in grote kringen om het vrouwtje heen, waarbij hij nu en dan zijn vleugels onbeweeglijk boven zijn kop houdt en zijn staartveren laag uitspreidt. De witte vlekken zijn dan duidelijk te zien.

De nachtzwaluw maakt geen nest, hoogstens verwijdt hij wat gras dat hinderlijk in de weg ligt. Het vrouwtje legt eind mei twee ellipsvormige eieren en neemt vervolgens het grootste deel van het broeden voor haar rekening. Soms neemt het mannetje die taak even over, kort na het invallen van de schemering. De broedtijd duurt ongeveer 18 dagen, en na het uitkomen van de eieren worden de jongen gedurende eenzelfde periode door de ouders gevoerd. Wordt het nest in die periode door een vijand belaagd, dan houden de jongen zich doodstil. De vader of moeder doet of hij vleugellam is, om de aandacht van de vijand af te leiden. Nadert de vijand te zeer, dan doet de ouder een uitval met wijd open snavel. De vijand

wordt daardoor meestal afgeschrikt.

Wanneer het nest met eieren te vaak wordt verstoord, dan besluiten de ouders tot een verhuizing. Ze rollen de eieren achteruitlopend over de grond naar een plek die ze beter bevalt, of ze dragen de eieren in hun snavel. Een enkele keer verhuist de nachtzwaluw als de eieren al zijn uitgekomen, en dan draagt hij de kuikens aan de poten naar de nieuwe behuizing. De Europese nachtzwaluw heeft vaak een tweede legsel. Behalve tijdens natte koude zomers. Met een tweede legsel wordt begonnen voordat de jongen van het eerste legsel zijn uitgevlogen (ineengeschoven legsel). Het mannetje draagt dan zorg voor de al grote jongen van het eerste legsel, terwijl het vrouwtje op de eieren van het tweede zit.

Levendbarende hagedis

De Levendbarende hagedis vinden we in een geheel ander biotoop dan de overige leden van zijn familie. Hij geeft de voorkeur aan een meer vochtige biotoop zoals laagveen, kaal-slagen in bossen, sommige weidegronden en moerassen. Hij gaat zelfs het water in om zijn vijanden te ontlopen. De kopromplengte is 4-7 cm en de totale lengte – met intacte staart – kan 18 cm worden, maar is meestal kleiner. Het dier is onopvallend bruinachtig-grijs van kleur, met lichte en donkere lengtestrepen. De rug is vaak bezaaid met donkere en lichte vlekjes. De buik is bij mannetjes oranjerood met veel zwarte vlekjes, bij vrouwtjes geelwit of okerkleurig met weinig en kleinere vlekjes.

Levenswijze

In maart ontwaakt de Levendbarende hagedis uit zijn winterslaap, die wordt gehouden in grote gras- en zeggepollen, oude zoogdierholen, onder boomstronken e.d. Mannetjes en jonge dieren komen eerst te voorschijn, enkele weken later verschijnen ook de vrouwtjes. Waarom mannetjes zo vroeg zijn is nog niet geheel duidelijk, maar er wordt vermoed dat vroeg zonnen de aanmaak van zaadcellen bespoedigt. Dit geldt overigens

voor al onze reptielen. De paartijd is meestal in mei en de jongen worden drie maanden later geboren.

Levendbarend

Zoals de naam al doet vermoeden baart deze hagedis levende jongen. Een gevolg daarvan is dat de lichamen van zwangere vrouwtjes in de maanden juni en juli nogal opgezwollen zijn. Aangezien het bij zich gedragen legsel meer dan de helft van het eigen gewicht kan bedragen, mist het dier veel snelheid en gedraagt zich zo onopvallend mogelijk. Het grote voordeel van het levendbarend zijn is dat het verspreidingsgebied zich tot de poolcirkel kan uitstrekken. De pas geboren diertjes zijn verpakt in een doorschijnend vlies, waar ze direct of na langere tijd uitbreken. Het aantal jongen varieert van drie tot elf, hoewel soms grotere legsel worden geproduceerd. De diertjes zijn donkerbruin tot zwart van kleur met een metaalachtige glans. De kopromp-lengte bedraagt 20 tot 24 mm en het gewicht is ongeveer 0.2 gram. De jongen zijn het evenbeeld van de ouders en staan direct op eigen benen. Van ouderzorg is immers geen sprake. Voor het winterseizoen invalt, kunnen de diertjes nog 10 mm groeien. Na twee winters zijn de jongen geslachtsrijp.

In de vrije natuur kan deze hagedis een leeftijd bereiken van 9 jaar, maar gemiddeld halen ze 3 tot 4 jaar. Vrouwtjes worden vaker iets ouder dan mannetjes.

